

Саркісян В. М. – аспірант кафедри державно-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка, м. Сєвєродонецьк
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7868-9173>

Роль громадського контролю за виборами в протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України

*Метою статті є дослідження ролі громадського контролю за виборами в протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України. Для її досягнення сформульовано такі завдання: проаналізувати наявні наукові підходи щодо кримінальних правопорушень виборчого законодавства з огляду на громадський контроль за виборами; обґрунтувати власну наукову позицію щодо ролі громадського контролю за виборами в протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України. **Методологія** підготовки публікації ґрунтується на застосуванні міжгалузєвого підходу, завдяки якому можливо досконаліше підійти до вивчення питання ролі громадського контролю за виборами в протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України, ніж це було б зроблено лише в межах однієї якоїсь галузі – конституційного чи кримінального права. **Наукова новизна** статті полягає в дослідженні ролі громадського контролю за виборами в протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України. **Висновки.** Громадський контроль за виборами має важливу роль у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства та виконує три важливі функції: 1. Попереджувальна функція – наявність громадського контролю за виборами є стримувальним фактором до вчинення різного роду кримінальних правопорушень виборчого законодавства України. 2. Викривальна функція – громадський контроль за виборами дозволяє виявити значну кількість вчинених кримінальних правопорушень виборчого законодавства України, які не були задокументовані правоохоронними органами. 3. Наглядова функція – діяльність правоохоронних органів щодо здійснення кримінальних проваджень кримінальних правопорушень виборчого законодавства також є предметом громадського контролю.*

Ключові слова: громадський контроль; вибори; протидія; кримінальні правопорушення; виборче законодавство України.

Вступ

Важливим чинником у протидії різного роду кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України є здійснення громадського контролю за виборами, який на сьогодні є доволі багатовимірним і різноплановим видом діяльності. Зазначений контроль здійснюється з метою протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства і в жодному разі не підмінє діяльність Національної поліції України та інших правоохоронних органів у цій сфері, а навпаки – доповнює та посилює правоохоронну функцію держави щодо протидії вчиненню виборчих злочинів. З огляду на це, варто зауважити, що взаємодія громадськості та правоохоронних органів у сфері протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України має вибудовуватися переважно на засадах партнерства й співпраці, аніж на конкуренції та протистоянні. Хоча у деяких випадках, наприклад, кволе, повільне та малорезультативне розслідування правоохоронними органами кримінальних правопорушень виборчого законодавства України, а саме конкуренція та протистояння між громадськістю та правоохоронними органами, здатні позитивно вплинути на притягнення в судовому порядку всіх винних до кримінальної відповідальності за вчинення виборчих злочинів.

Дослідження значення громадського контролю за виборами в протидії кримінальним

правопорушенням виборчого законодавства України є міжгалузєвим питанням, яке одночасно містить як питання конституційного права, так і питання кримінального права. Обрання міжгалузєвого підходу є свідомим і цілеспрямованим, оскільки завдяки йому можливо досконаліше вивчити питання ролі громадського контролю за виборами у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України, ніж це було б зроблено лише в межах однієї якоїсь галузі – конституційного чи кримінального права.

З огляду на міжгалузєвий характер питання ролі громадського контролю за виборами у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України, його вивчали у наукових працях як вчені-конституціоналісти, так і вчені-криміналісти. Зокрема, це питання в різних аспектах розглянули такі вчені та експерти з виборчого права, як П. Андрушко (Andrushko, 2007), Ю. Барабаш (Barabash, 2019), Т. Батраченко (Batrachenko, 2016), І. Бекешкіна (Bekeshkina, & Dovhych, 2012), О. Діденко (Didenko O., 2019), В. Довгич (Bekeshkina, & Dovhych, 2012), Н. Камінська (Kaminskaia, 2014), М. Козюбра (Koziubra, 2008), О. Коцюрuba, О. Ключев (Kotsiuruba, Kliuzhev, & Shevchuk-Kliuzheva, 2015), Ю. Ключковський (Kliuchkovskiy, 2018), С. Лихова (Lykhova, 2000), М. Мазур (Mazur, 2012), В. Нестерович (Nesterovych, 2018, 2020), В. Федоренко (Fedorenko, & Nesterovych,

2020; Fedorenko, & Kahliak, 2009), М. Хавронюк (Khavroniuk, 2019), О. Шевчук-Клюжева (Kotsiuruba, Kliuzhev, & Shevchuk-Kliuzheva, 2015) та інші. Однак, попри ґрунтовні праці зазначених вчених, чимало питань щодо ролі громадського контролю за виборами у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України так і лишаються нерозв'язаними, що, безумовно, стимулює до ґрунтовнішого дослідження цієї наукової проблеми.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є дослідження ролі громадського контролю за виборами у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України. Для її досягнення сформульовано такі завдання: проаналізувати наявні наукові підходи щодо кримінальних правопорушень виборчого законодавства з огляду громадського контролю за виборами; обґрунтувати власну наукову позицію щодо ролі громадського контролю за виборами у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України.

Виклад основного матеріалу

Кримінальні правопорушення виборчого законодавства України є найнебезпечнішим видом виборчих порушень, у порівнянні з іншими видами порушень виборчого законодавства, оскільки саме вони завдають найбільшої шкоди встановленим Конституцією та законами України засадам здійснення народного волевиявлення шляхом проведення чесних, вільних та демократичних виборів. Тому здійснення громадського контролю за виборами з метою протидії вчиненню кримінальних правопорушень виборчого законодавства України є більш ніж виправданим і відповідає запитам сучасного демократичного суспільства, у якому кожен громадянин потенційно може бути суб'єктом громадського контролю за виборами.

Диджиталізація сучасних суспільних відносин помітно розширює можливості та джерела щодо фіксації кримінальних правопорушень виборчого законодавства України не лише уповноваженими на те відповідними правоохоронними органами, але й пересічними громадянами, які легко можуть перетворити свій смартфон зі звичайного засобу зв'язку на засіб аудіо-, фото- та відеофіксації кримінального правопорушення виборчого законодавства України. У такому разі завданням відповідних органів є перевірка наданих фактів про кримінальне правопорушення виборчого законодавства та належне їх оформлення відповідно до норм чинного кримінального процесуального законодавства України. У Підсумковому звіті Громадянської мережі

ОПОРА «Розслідування злочинів проти виборчих прав на чергових місцевих виборах 2015 року» слушно зауважено, що «ефективність щодо розслідування злочинів проти виборчих прав громадян можна буде встановити лише після завершення виборчого процесу на підставі аналізу судової практики» (Kotsiuruba, Kliuzhev, & Shevchuk-Kliuzheva, 2015, p. 7).

Кримінальні правопорушення виборчого законодавства України визначено в Кримінальному кодексі України в розділі V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина». Українська вчена С. Лихова зазначає, що «внесення в назву глави терміну «виборчі права» свідчить про те, що законодавець акцентує саме на цих правах, які в структурі політичних прав посідають чільне місце й практично надають людині статус громадянина, здатного брати участь у політичному житті держави і суспільства» (Lykhova, 2000, p. 32).

На думку українського вченого Ю. Ключковського, «склади виборчих злочинів, передбачених деякими іншими статтями Кримінального кодексу України, наприклад, підписання виборчого протоколу до остаточного підрахунку голосів (ч. 3 ст. 158), голосування виборцем на виборах більше ніж один раз (ч. 1 ст. 158-1), незаконне знищення виборчої документації (ст. 158-2), порушення порядку фінансування виборчої кампанії (ст. 159-1), не спрямовані безпосередньо на захист виборчих прав громадян; радше тут можна говорити про порушення правомірного порядку проведення виборів, встановленого виборчим законодавством, а, значить, порушення конституційного принципу народовладдя» (Kliuchkovskiy, 2018, p. 105).

Відтак сучасна демократія має передбачати дієві форми та засоби позадержавного захисту здійснення народовладдя, але водночас ці форми й засоби повинні мати під собою міцне конституційно-правове підґрунтя з метою унеможливлення зловживань і маніпуляцій у цій важливій сфері суспільних відносин. Тобто народ повинен мати дієві конституційно-правові засоби, щоб захистити своє право на чесні, вільні та демократичні вибори. З огляду на чинне законодавство України найбільше можливостей щодо захисту принципу народовладдя під час виборчого процесу надано саме в межах здійснення громадського контролю за виборами. Прийняття Виборчого кодексу України, дискусії навколо ухвалення якого відбувалися в нашій державі чимало років, (Nesterovych, 2018; Nesterovych, 2020; Sarkisian, 2019; Sarkisian, 2020), зробили конституційно-правову основу громадського контролю за виборами більш досконалою та системною.

Українська вчена Т. Батраченко зауважує, що «злочинні порушення основоположних принципів демократії, порядку проведення виборів унеможливають встановлення дійсного волевиявлення громадян щодо вирішення найважливіших державних та суспільних питань, які виносяться на загальнодержавні чи місцеві вибори та референдум. Втрата можливості брати участь в управлінні державними справами через вибори та референдум веде до нівелювання одного з основних політичних прав, гарантованих Конституцією України» (Batrachenko, 2016, p. 4).

Отже, суспільна небезпека кримінальних правопорушень виборчого законодавства України полягає насамперед у тому, що цей вид правопорушень посягає на основоположні демократичні засади України, що зокрема вносить елемент дестабілізації для усєї політичної системи держави. Тому саме громадяни та їх об'єднання через різні форми проведення громадського контролю за виборами мають стати чинником, який унеможливує здійснення різного роду кримінальних правопорушень виборчого законодавства України. Важливими чинниками в цьому процесі, безумовно, є активність і самоорганізація українського суспільства, а також нульова його толерантність до будь-яких протиправних порушень, що пов'язана з підготовкою та проведенням виборів.

Кримінальні правопорушення виборчого законодавства України визначені Кримінальним кодексом України, у якому окреслено такі види кримінальних правопорушень виборчого законодавства України:

1) перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (ст. 157);

2) надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або інше несанкціоноване втручання в роботу Державного реєстру виборців (ст. 158);

3) незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше одного разу, викрадення, пошкодження, приховування або знищення виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі (ст. 158-1);

4) незаконне знищення або пошкодження виборчої документації або документації референдуму (ст. 158-2);

5) фальсифікація, підроблення, викрадення, пошкодження або знищення виборчої документації, документації референдуму, викрадення, пошкодження, приховування, знищення печатки виборчої комісії, комісії референдуму, виборчої скриньки, списку виборців чи учасників референдуму (ст. 158-3);

6) порушення таємниці голосування (ст. 159);

7) порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборчої агітації чи агітації референдуму (ст. 159-1);

8) підкуп виборця, учасника референдуму, члена виборчої комісії або комісії з референдуму (ст. 160) ("Kryminalnyi kodeks", 2001).

Якщо проаналізувати кримінальні правопорушення виборчого законодавства України з огляду громадського контролю за виборами, то можна дійти висновку, що найпоширенішим видом виборчих кримінальних правопорушень на виборах в Україні є різні способи підкупу виборців, які з кожним новим видом виборів набувають чим більше нових форм і масштабів. Наприклад, у Підсумковому звіті Громадянської мережі ОПОРА «Розслідування злочинів проти виборчих прав на чергових місцевих виборах 2015 року» зазначено, що «однією з масових проблем виборчого процесу стали різноманітні технології, пов'язані з підкупом виборців, які реалізовувалися в регіонах країни» (Kotsiuruba, Kliuzhev, & Shevchuk-Kliuzheva, 2015, p. 7). Особливість підкупу виборців з боку кандидатів, політичних партій, їхніх представників і довірених осіб полягає в тому, що такий підкуп повинен мати масовий характер для того, щоб гарантовано забезпечити перемогу на виборах відповідного кандидата або політичної партії (організації політичної партії).

Питання масового підкупу виборців на виборах в Україні висвітлено й у вітчизняній юридичній науці. Зокрема, український вчений В. Нестерович на підставі аналізу виборчої практики зазначає, що під час проведення виборів в Україні найчастіше використовують такі масові «схеми» підкупу виборців, які, залежно від способу здійснення, отримали відповідну сленгову назву:

1. «Виборча піраміда» або **«виборча сітка»** – створена виборчим штабом політичної партії або кандидата багаторівнева мережа з підкупу голосів виборців на виборах в Україні. Під час розгортання «виборчої піраміди» кошти розподіляють за двома напрямками: 1) кошти для тих, хто буде брати участь у підкупі виборців. За загальним правилом, чим вище місце особа посідає у «виборчій піраміді», тим більшу винагороду отримує за свою діяльність; 2) кошти для безпосереднього підкупу виборців.

2. «Карусель» – технологія фальсифікації результатів виборів шляхом здійснення підкупу виборців біля виборчої дільниці за круговим принципом. Круговий характер підкупу виборців методом запускання їх по колу або «прокручення» цієї схеми з багатьма виборцями обумовив назву цієї технології.

3. «Ялинка» – схема з підкупу виборців на виборах в Україні, за якої загальна сума виділених коштів на підкуп виборців пропорційно розподіляється між усіма учасниками,

залученими до цієї протиправної діяльності, залежно від рівня їхньої участі в підкупі виборців (Nesterovych, 2020, p. 74-75, 234, 530).

Порядок кримінального провадження щодо кримінального протиправних порушень виборчого законодавства України визначено Кримінальним процесуальним кодексом України. Відповідно до ст. 216 цього Кодексу підслідність кримінальних проваджень щодо виборчих правопорушень належить до повноваження слідчих органів Національної поліції України. У випадку, коли кримінальне правопорушення виборчого законодавства було вчинене Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Генеральним прокурором, його першим заступником і заступником, Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії «А», то досудове розслідування кримінальних правопорушень здійснюють слідчі органів Державного бюро розслідувань ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Сукупний аналіз нормативно-правових актів, звітів правоохоронних органів і громадських спостережних організацій, а також наукових джерел (Khavroniuk, 2019; "Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012; Kotsiuruba, Kliuzhev, & Shevchuk-Kliuzheva, 2015; Nesterovych, 2020) наочно доводить, що найбільший тягар щодо розслідування кримінальних порушень виборчого законодавства лежить саме на слідчих підрозділах Національної поліції України. З огляду на це представники інституціалізованого громадянського суспільства вживають заходи щодо підвищення кваліфікації поліцейських під час реагування на порушення виборчого законодавства України. Наприклад, напередодні місцевих виборів 2020 року понад 60 тисяч поліцейських пройшли курс громадянської мережі «ОПОРА» щодо належного реагування на

порушення під час місцевих виборів ("Bilshе 60 tysiach").

Помітною перевагою громадського контролю за виборами щодо протидії різного роду кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України, у порівнянні з діяльністю відповідних правоохоронних органів, є те, що його суб'єктом може бути будь-який громадянин, про що вже йшлося вище. Водночас слід констатувати, що провідну роль у здійсненні громадського контролю за виборами з метою протидії різного роду кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України все-таки відіграють ті суб'єкти, які наділені Виборчим кодексом України ("Vyborchui kodeks", 2019), а також законами України «Про Центральну виборчу комісію» ("Zakon Ukrainy", 2004) та «Про Державний реєстр виборів» ("Zakon Ukrainy", 2007) спеціальними правами під час здійснення виборчого процесу. Ними є засоби масової інформації, інформаційні агентства, громадські організації, до статутної діяльності яких належать питання виборчого процесу та спостереження за ним, офіційні спостерігачі за виборами, соціологічні служби, які здійснюють опитування громадської думки, що пов'язана з виборами, довірені особи кандидатів на виборні посади, представники або уповноважені особи політичних партій (організацій) тощо.

Аналіз діяльності інституціалізованих представників громадянського суспільства щодо здійснення громадського контролю за виборами у частині протидії різного роду кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України дозволяє стверджувати про системність, фаховість і методологічну обґрунтованість цього виду діяльності, яка не поступається професіоналізму співробітників правоохоронних органів, до повноважень яких належить здійснення розслідування кримінальних проваджень кримінальних порушень виборчого законодавства України.

Наприклад, діяльність Громадянської мережі ОПОРА щодо здійснення моніторингу розслідування кримінальних проваджень, які стосуються виборів, базується на постійному відстеженні оновлень Єдиного реєстру судових рішень, опрацюванні відповідей Національної поліції, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації на запити щодо отримання публічної інформації про перебіг розслідувань у кримінальних провадженнях щодо виборчих злочинів. Методологія моніторингу виборчого процесу Громадянської мережі ОПОРА полягає в обов'язковому інформуванні правоохоронних органів про зафіксовані спостерігачами порушення, сприянні в межах законодавства діяльності правоохоронців щодо попередження, виявлення та розслідування виборчих злочинів. Також аналіз результативності розслідувань

виборчих злочинів і відповідної судової практики є важливою умовою для пошуку механізмів подальшого удосконалення законодавства й забезпечення ефективно, політично неупередженої та системної роботи правоохоронної та судової систем України (Kotsiuruba, Kliuzhev, & Shevchuk-Kliuzheva, 2015, p. 6).

Наукова новизна

Наукова новизна статті полягає в дослідженні ролі громадського контролю за виборами у протидії кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України. Виокремлено низку його важливих функцій у цьому контексті.

Висновки

Громадський контроль за виборами має важливу роль у протидії різного роду кримінальним правопорушенням виборчого законодавства України та виконує три важливі функції:

1. Попереджувальна функція – наявність громадського контролю за виборами є стримуючим фактором до вчинення різного роду кримінальних правопорушень виборчого законодавства України. Чим ефективнішим буде громадський контроль за виборами, тим більш помітним буде його профілактичний ефект щодо вчинення

кримінальних правопорушень виборчого законодавства України.

2. Викривальна функція – завдяки громадському контролю за виборами виявлено чималу кількість вчинених кримінальних правопорушень виборчого законодавства України, які не були задокументовані правоохоронними органами. Громадський контроль за виборами дає можливість правоохоронним органам отримувати великий масив додаткової інформації про факти й обставини вчинених виборчих кримінальних правопорушень, які пройшли повз їхню увагу.

3. Наглядова функція – діяльність правоохоронних органів щодо здійснення кримінальних проваджень кримінальних правопорушень виборчого законодавства також є предметом громадського контролю. Саме пильна увага громадськості до стану й результатів розслідування вчинених виборчих кримінальних правопорушень, висвітлення цього процесу в засобах масової інформації та соціальних мережах, стимулює правоохоронні органи більш сумлінно та відповідально підходити до виконання своїх повноважень, а також стримує здійснення співробітниками правоохоронних органів будь-яких корупційних чи інших протиправних дій, які так чи інакше можуть вплинути на перебіг і результати розслідування цієї категорії кримінальних проваджень.

REFERENCES

- Andrushko, P.P. (2007). *Zlochyny proty vyborchykh prav hromadian ta ikh prava braty uchast u referendumi: kryminalno-pravova kharakterystyka [Crimes against citizens' voting rights and their right to participate in a referendum: criminal law characteristics]*. Kyiv: KNT [in Ukrainian].
- Barabash, Yu. (Ed.). (2019). *Vybory Prezydenta Ukrainy 2019 [Elections of the President of Ukraine 2019]*. Kyiv: AK-Group [in Ukrainian].
- Batrachenko, T.S. (2016). *Kryminalna vidpovidalnist za porushennia poriadku finansuvannia vyborchoi kampanii kandidata, politychnoi partii (bloku) [Criminal liability for violation of the procedure for financing the election campaign of a candidate, political party (bloc)]*. Dnipropetrovsk: Un-t mytnoi spravy ta finansiv [in Ukrainian].
- Bekeshkina, I., & Dovhych, V. (2012). *Opytvannia hromadskoi dumky [Public opinion polls]*. Kyiv: Demokr. initsiatyvy [in Ukrainian].
- Bilshе 60 tysiach politseiskykh proishly kurs OPORY shchodo reahuvannia na porushennia pid chas mistsevykh vyboriv [More than 60,000 police officers have taken a SUPPORT course to respond to violations during local elections]. (n.d.). www.oporaua.org. Retrieved from https://www.oporaua.org/news/vybory/mistsevi-vybory/mistsevi_2020/22675-bilshе-60-tisiach-politseiskikh-proishli-kurs-opori-shchodo-reaguvannia-na-porushennia-pid-chas-mistsevykh-vyboriv [in Ukrainian].
- Didenko, O.M. (2019). *Evolutsiia rozvytku vyborchoho zakonodavstva Ukrainy [Evolution of development of electoral legislation of Ukraine]*. *Naukovyi visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnurishnikh sprav im. E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 4, 35-45. doi: 10.33766/2524-0323.88.35-45 [in Ukrainian].
- Fedorenko, V., & Nesterovych, V. (2020). "Soft Law" in the Mechanism of the International and National Protection of the Constitutional Electoral Rights. *Krytyka Prawa*, 12(3), 178-195. doi: 10.7206/kp.2080-1084.402.
- Fedorenko, V.L., & Kahliak, Ya.O. (2009). *Instytuty hromadianskoho suspilstva ta instytut hromadskykh orhanizatsii v Ukraini [Civil society institutes and the institute of public organizations in Ukraine]*. *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy, Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*, 4-5, 75-88 [in Ukrainian].
- Kaminskaia, N.V. (2014). *Vliianie globalizatsionnykh tendentsiy na stanovlenie regionalnykh pravovykh system [The influence of globalization trends on the formation of regional legal systems]*. *Mezhdunarodnoe pravo, International law*, 2, 20-33. doi: 10.7256/2306-899.2014.2.10941. doi: 10.7256/2306-899.2014.2.10941 [in Russian].
- Khavroniuk, M. (Ed.). (2019). *Vidpovidalnist za porushennia vyborchoho zakonodavstva [Responsibility for violating election legislation]*. Kyiv: AK-Group [in Ukrainian].

- Kliuchkovskiy, Yu.B. (2018). *Pryntsypy vyborchoho prava: doktrynalne rozuminnia, stan ta perspektyvy zakonodavchoi realizatsii v Ukraini [Principles of suffrage: doctrinal understanding, state and prospects of legislative implementation in Ukraine]*. Kyiv: Vaite [in Ukrainian].
- Kotsiuruba, O., Kliuzhev, O., & Shevchuk-Kliuzheva, O. (2015). *Rozsliduvannia zlochyniv proty vyborchych prav na chervovykh mistsevykh vyborakh 2015 roku [Investigation of crimes against suffrage in the next local elections in 2015]*. Kyiv. Retrieved from <https://opora.lviv.ua/wp-content/uploads/2018/06/Rozsliduvannya-zlochyniv-proty-vyborchych-prav-na-chervovykh-mistsevykh-vyborakh-2015-roku.pdf> [in Ukrainian].
- Koziubra, M. (2008). Pryntsyp verkhovenstva prava i reforma vyborchoi systemy [The principle of the rule of law and the reform of the electoral system]. *Vybory ta demokratia, Elections and democracy*, 4, 84-87 [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 25-26, 131 [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012 No. 4651-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 9-13, 88 [in Ukrainian].
- Lykhova, S.Ya. (2000). Kryminalno-pravova okhorona vyborchych prav hromadianyna ta shliakhy yii vdoskonalennia [Criminal legal protection of citizens' suffrage and ways to improve it]. *Naukovi zapysky NaUKMA, Scientific notes of NaUKMA*, 18, 29-36 [in Ukrainian].
- Mazur, M.V. (2012). *Kryminalna vidpovidalnist za porushennia vyborchych i referendumnykh prav hromadian [Criminal liability for violation of electoral and referendum rights of citizens]*. Luhansk: Elton-2 [in Ukrainian].
- Nesterovych, V. (2020). Hromadianstvo yak odna z kliuchovykh vymoh dlia nabuttia ta realizatsii subiektyvnoho vyborchoho prava [Citizenship as one of the key requirements for the acquisition and realization of subjective suffrage]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia, Expert: paradigm of law and public administration*, 1(7), 64-83. doi: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-1\(7\)-64-83](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-1(7)-64-83) [in Ukrainian].
- Nesterovych, V.F. (2018). Konstytutsiino-pravovi vydy hromadskykh obhovoren [Constitutional and legal types of public discussions]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs*, 4, 38-45. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.84.38-45> [in Ukrainian].
- Nesterovych, V.F. (2020). *Vyborcha kampaniia [Election campaign]*. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
- Sarkisian, V. (2019). Konstytutsiino-pravove rehuliuвання hromadskoho kontroliu za vyboramy v Ukraini [Constitutional and legal regulation of public control over elections in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*, 4, 56-66. doi: [10.33766/2524-0323.88.56-66](https://doi.org/10.33766/2524-0323.88.56-66) [in Ukrainian].
- Sarkisian, V. (2020). Typolohiia hromadskoho kontroliu za vyboramy v suchasnomu konstytutsiino-pravovomu vymiri [The typology of public control over elections in the modern constitutional and legal experience]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Herald of the National Academy of Internal Affairs*, 1(114), 120-127. doi: <https://doi.org/10.33270/01201141.120> [in Ukrainian].
- Vyborchyi kodeks Ukrainy: vid 19 hrud. 2019 r. No. 396-IX [Electoral Code of Ukraine from December 19, 2019, No. 396-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 7, 8, 9, 48 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Derzhavnyi reiestr vybortsiv": vid 22 liut. 2007 r. No. 698-V [Law of Ukraine "About the State Register of Voters" from February 22, 2007, No. 698-V]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 20, 282 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Tsentralnu vyborchu komisiiu": vid 30 cherv. 2004 r. No. 1932-IV [Law of Ukraine "About the Central Election Commission" from June 30, 2004, No. 1932-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 36, 448 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Андрушко П. П. Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика. Київ : КНТ, 2007. 328 с.
- Вибори Президента України 2019 : посібник / за ред. Ю. Барабаша. Київ : АК-Group, 2019. 212 с.
- Батраченко Т. С. Кримінальна відповідальність за порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку) : монографія. Дніпропетровськ : Ун-т митної справи та фінансів. 2016. 181 с.
- Бекешкіна І., Довгич В. Опитування громадської думки : посібник. Київ : Демокр. ініціативи, 2012. 49 с. URL: https://dif.org.ua/uploads/pdf/1356088645_2202.pdf.
- Більше 60 тисяч поліцейських пройшли курс ОПОРИ щодо реагування на порушення під час місцевих виборів. URL: https://opora.ua/news/vybory/mistsevi-vybory/mistsevi_2020/22675-bilshe-60-tisjach-politseiskikh-proishli-kurs-opori-shchodo-reaguvannya-na-porushennia-pid-chas-mistsevykh-vyboriv.
- Діденко О. М. Еволюція розвитку виборчого законодавства України. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. № 4. С. 35–45. doi: [10.33766/2524-0323.88.35-45](https://doi.org/10.33766/2524-0323.88.35-45).
- Fedorenko V., Nesterovych V. «Soft Law» in the Mechanism of the International and National Protection of the Constitutional Electoral Rights. *Krytyka Prawa*. 2020. No. 12 (3). P. 178–195. doi: [10.7206/kp.2080-1084.402](https://doi.org/10.7206/kp.2080-1084.402).
- Федоренко В. Л., Кагля Я. О. Інститути громадянського суспільства та інститут громадських організацій в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 4–5. С. 75–88.
- Каминская Н. В. Влияние глобализационных тенденций на становление региональных правовых систем. *Международное право*. 2014. № 2. С. 20–33. doi: [10.7256/2306-899.2014.2.10941](https://doi.org/10.7256/2306-899.2014.2.10941).
- Відповідальність за порушення виборчого законодавства : посібник / за ред. М. Хавронюка. Київ : АК-Group, 2019. 122 с.

- Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.
- Коцюруба О., Ключев О., Шевчук-Ключева О. Розслідування злочинів проти виборчих прав на чергових місцевих виборах 2015 року : підсумк. звіт. Київ, 2015. 192 с. URL: <https://opora.lviv.ua/wp-content/uploads/2018/06/Rozsliduvannya-zlochyniv-proty-vyborchuh-prav-na-chergovyh-mistsevyh-vyborah-2015-roku.pdf>.
- Козюбра М. Принцип верховенства права і реформа виборчої системи. *Вибори та демократія*. 2008. № 4. С. 84–87.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–13. Ст. 88.
- Лихова С. Я. Кримінально-правова охорона виборчих прав громадянина та шляхи її вдосконалення. *Наукові записки НаУКМА*. 2000. Т. 18. С. 29–36.
- Мазур М. В. Кримінальна відповідальність за порушення виборчих і референдумних прав громадян : монографія. Луганськ : Елтон-2, 2012. 218 с.
- Нестерович В. Громадянство як одна з ключових вимог для набуття та реалізації суб'єктивного виборчого права. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1 (7). С. 64–83. doi: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-1\(7\)-64-83](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-1(7)-64-83).
- Нестерович В. Ф. Конституційно-правові види громадських обговорень. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 38–45. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.84.38-45>.
- Нестерович В. Ф. Виборча кампанія : сл. сленг. термінів та виразів. Київ : Ліра-К, 2020. 648 с.
- Саркісян В. Конституційно-правове регулювання громадського контролю за виборами в Україні. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. № 4. С. 56–66. doi: [10.33766/2524-0323.88.56-66](https://doi.org/10.33766/2524-0323.88.56-66).
- Саркісян В. Типологія громадського контролю за виборами в сучасному конституційно-правовому вимірі. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (114). С. 120–127. doi: <https://doi.org/10.33270/01201141.120>.
- Виборчий кодекс України : Закон України від 19 груд. 2019 р. № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7–9. Ст. 48.
- Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лют. 2007 р. № 698-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 20. Ст. 282.
- Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 черв. 2004 р. № 1932-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 36. Ст. 448.

Стаття надійшла до редколегії 30.07.2020

Sarkisian V. – Postgraduate Student of the Department of State and Legal Disciplines of the Luhansk State University of Internal Affairs E. O. Didorenko, Sievierodonetsk, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7868-9173>

Role of Public Election Control in Combating Criminal Offenses in the Electoral Legislation of Ukraine

The purpose of the article is to study the role of public election control in combating criminal offenses in the electoral legislation of Ukraine. To achieve it, the following tasks have been formulated: to analyze the existing scientific approaches to criminal offenses of the election legislation in the mirror of public election control; to substantiate one's own scientific position on the role of public control over elections in counteracting criminal offenses of the election legislation of Ukraine. The methodology of preparation of the publication is based on the application of an intersectoral approach, which allows a more comprehensive approach to studying the role of public election control in combating criminal offenses of Ukrainian election law than would be done only within one area – constitutional or criminal law. The scientific novelty of the article is to study the role of public election control in combating criminal offenses in the electoral legislation of Ukraine. Conclusions. Public election control plays an important role in combating various criminal offenses of election law and performs three important functions: 1. Preventive function – the presence of public election control is a deterrent to various criminal offenses in the election legislation of Ukraine. 2. Disclosure function – due to public control over the elections, a large number of committed criminal offenses of the election legislation of Ukraine, which were not documented by law enforcement agencies. 3. Supervisory function – the activities of law enforcement agencies in the implementation of criminal proceedings for criminal offenses of election law are also subject to public scrutiny.

Keywords: public control; election; opposition; criminal offenses; election legislation of Ukraine.